

МАМЛЕКЕТТИК КЫЗМАТКЕРЛЕРДИН ИШМЕРДҮҮЛҮГҮНҮН ЭТИКЕТИ, ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ ЖАНА КӨЙГӨЙЛӨРҮ

Бул макалада мамлекеттик кызматтагылардын этикети жана анын өзгөчүлүктөрү жана негизги көйгөйлөрү талданган.

Негизги сөздөр: мамлекеттик кызматкерлер, алардын ишмердүүлүгү, этикет проблемасы.

ETIQUETTE OF WORKS OF STATE EMPLOYEES AND THEIR DIFFERENCE AND PROBLEMS

In article it is discussed the etiquette of works of state employees and their difference and problems.

Key words: state employees, their activities, and the problem of etiquette.

Этикет проблемасы иш жүзүндө байыркы илимдердин катарына кирип, б.з.ч.V-IV кылымдарда пайда болгон. Анын негиздөөчүсү катары Аристотель эсептелет. Этика сөзү байыркы грек тилинен которгондо этос - үй, деп которулуп кийинчерээк нрава, салт, мүнөз деген маанини билдирип калган.

Нравалык ишмердүүлүк адам баласына багытталып, анын жөндөмдүүлүгүнүн өсүшүнө, жашоосунун маанисин ишке ашырууга мүмкүнчүлүк берет. Демек, этиканын негизин-маралдык нормалар түзүп келет. Булл нормалар өлкөнүн жана элдердин үрп адаты, тили, маданияты, аркылуу негизделет. Этика мындан сырткары социалдык негиздерге ээ, башкача айтканда этикалык нормалар жана түшүнүктөр толук мааниде этика терминин жалпы кабыл алынган баалуулуктарды негиздеген эрежесинин жыйындысы. Коомдук баалуулуктар өзүнө төмөндөгүдөй баалуулуктарды киргизе алат: тура жүрүү, сыйлоо, адилеттүүлүк, уят.

Укуктук, демократиялык, социалдык мамлекеттик кызматтын адекваттуу системасын түзүү бүгүнкү күндүн талабы. Мамлекеттик башкаруу аппаратынын кызматкерлеринин нравалык жогорку компетенттүүлүгүнүн калыптандырууну камсыздоо турат. Ушуга байланыштуу негизги маанини (профессионалдык этика), мамлекеттик бийликтеги органдын жетекчилеринин жана кызматтагы адамдардын, нравалык маданиятына, профессионалдык этикасына көбүрөөк маани берилип келет.

Демек, мамлекеттик кызматчылардын компетенттүүлүгү жана жоокерчилиги бүгүнкү күндүн актуалдуу темалары экендигинде талаш жок.

Кызматтык этика – бул жүрүм турум нормалары жана булл мыйзамда негизделбеген, коомдук пикир жана салт санаа жөнүндө илим. Айта кетчү нерсе кызматтык этиканы өзгөчө этика деп айтууга болбойт, булл жалпы кабыл алынган нормалардын негизинде коллективди башкаруунун маселелерин конкреттүү түрдө деталдаштыруу эсептелет. Кызматтык этика жетекчинин өзүнүн кызматкерлерине адилеттүү мамилеси алар менен тең мааниде баарлашуу маселе чыгууда принципиалдуулугун жана сабырдуулугун көрсөтүүсү.

Азыркы жетекчилерге мүнөздүү түшүнүк катары эки кызмат тартиби түшүнүгүнүн жоктугу биринчиси – жетекчилерге, экинчиси жетекчиге баш ийгендерге. Тартип баары үчүн бирдей.

Жакшы жетекчи өзүнүн кызматкерлеринен эчнерсени жашырбайт. Ар бир маселени чечүүдө акыйкаттуулугун көрсөтөт – булл коллективдеги мамилени бышыктайт. Ар кандай

адистиктердеги нравалык кодекстин болушу - булл коомдук прогресстин жана коомдун гуманизацияланышын күбөлөндүрөт.

Мисалы, дарыгерлердин этикасы- оорулунун денсоолугу үчүн ар кандай кыйынчылыктарга жада калса жеке коопсуздугуна карабай күрөшүүсү, дарыгердин сырды сактоосу эсептелсе, педагогикалык этика өнүгүнүн инсандуулугун сактоо, талапты тура койуу, өзүнүн жана коллегаларынын репутациясын колдоо, коомдун окутуучуга болгон моралдык ишенимин сактоо эсептелет. Окумуштуунун этикасы илим изилдөөлөрдүн чындык үчүн, башка теорияларга жанао йлорго болгон сабырдуулугу, плагиатка жол бербөөсү эсептелет.

Демек, профессионалдык этика бул ар кандай кесип ээлеринин адисине жараша кызматтык этикасы. Алардын негизин коллективдеги мамиленин түшүмдүү болушунун негизин түзгөн башкаруу жүрүм турум эрежеси түзөт.

Изилдөөчүлөр кызматтык этиканын бир канча эрежелерин көрсөтүшүп, бүгүнкү күндөгү практикадагы жалпы кабыл алынган деп эсептөөгө болот. Алардан мисал келтирсек: сөз бердиңби – аткар, өзүңө ишенбесең – сөз бербе, бир жолу (алдоого болот) эки жолу алдоого болот, бирок кийин ишеним түбөлүккө жоголот, башка бирөөнүн ойуна көңүл бурууну бил, жок деген сөздү айтууну үйрөн, эч качан кыйкырба-кыйкырык жакшы угулбайт, башка бирөөлөрдүн көзүнчө кол алдында иштегендерге сын айтпоо, жакшы жетекчи кол алдындагы кызматкерлерге кемчилигин жумуш убагында көрсөтөт, жаман жетекчи публиканын алдына алып чыгуу үчүн топтойт, маданияттуу жетекчи өзү биринчи саламдашат.

Профессионалдык этиканын негизги категориялары төмөнкү түшүнүктөрдү өзүнө камтыйт.

1. Этикет– бул мамлекеттик кызматтагылардын калк менен кызматтагы коллегалары, бийлик бутагындагы башка органдардын өкүлдөрү менен, массалык маалымат кызматтары менен, жарандык коом менен баарлашуусу.

2. Профессионалдуулук булл мамлекеттеги кызматчылардын кызматтык ишмердүүлүгүнүн терең билимдүүлүгү, аткарган кызматтарынын социалдык маанилүүлүгү жана буну аткарууга билим, шыгынын болушу.

3. Компетенттүүлүк – бул билим, тажырыйба мамлекеттик кызматчылардын кызматтык милдеттерин эффективдүү аткарууда кызматтык регламенттин чеги.

4. Жоопкерчиликтүүлүк-этиканын котегориясы нравалык талаптардын аткарылышы боюнча инсанга мүнөздөмө. Инсандын мүмкүлчүлүк позициясын кароодо анын моралдык ишмердүүлүгү.

Мамлекеттик кызмат – бул элге жана коомго кызмат кылуу деген түшүнүк.

Мамлекеттик кызматкер азыркы демократиянын этикалык баалуулуктарын бөлүшүүгө милдеттүү. Алар төмөндөгүлөр эркиндик, мыйзам жана сот алдында теңчилик, суверинитетти алып жүрүүчүлөр, бийликтин негизги булагын эл түзө тургандыгын түшүнүп, профессионалдык этиканы сактоо, мамлекеттик кызматтык тартипти сактоо эсептелет.

Мамлекеттик кызматкер мыйзамдын талаптарын бузууга же четке кагуу, коомдук моралдык нормаларды, айрыкча корголбогон социалдык тайпаларын, четке кагууга моралдык кугу жок.

Демек, мамлекеттик кызматкердин нравасы төмөндөгүлөр аркылуу аныкталат. Өзүнүн кызматтык милдеттерин адилеттүү аткарылышы, өзүнүн квалификациясын жогорку деңгээлде кармоо, мыйзамдуулукту сактоо, нрава жана моралдык нормаларды сактоосу эсептелет. Мамлекеттик кызматкерлердин этикетинде төмөндөгүдөй негативдүү

көрүнүштөргө жол бербөө зарыл; кополдук элдерге болгон сый урматтын жоктугу, эгоизм, жогорку амбиция кош көңүлдүк, бийликтен пайдалануу көрүнүштүрү.

Изилдөөнүн практикалык мааниси болуп жыйынтыктар жана берилген сунуштарды практикада колдонуу. Ыкмалар менен алгоритим программаларын калыптандыруу менен мамлекеттик кызматкерлердин этикасын жогорулатуу.

Жыйынтыктап айтканда азыркы доордун жетекчисинин негизги функцияларынын келечекке илимий прогноз бере алууну, негизделген пландаштырууну, моралдык жана материалдык стимулдаштырууну так аныктоону, контролдоону, комплекстүү тарбия берүүнү, өзүнө-өзү сын көз менен кароону кошууга болот.

Адабияттар:

1. Губин, В.Д., Основы этики: Учебник./В.Д. Губин, Е.Н. Некрасовка – М.: ФОРУМ: ИНФРА-М, 2005. – 224 с.
2. Ковликов А.С. Юридическая этика. Учебник для ВУЗов. – М: 2001-91С.
3. Ботавина, Р.Н. Этика деловых отношений./Р.Н. Ботавина – М., 2001 г. – 185 с.
4. Зубец, О.П. Профессия в контексте истории ценностей // Этическая мысль. Вып. 4 / отв. ред. А.А. Гусейнов – М.: ИФРАН, 2003. С. 103–120
5. Канке В.А. Современная этика. Учебник для вузов/ В.А. Канке – М.: 2007 – 156 с
6. Литов С.С. Ценностные установки современных кадров государственной службы //
7. Социальная политика и социология. – №4. – М.: 2006. – 26 с
8. Гусейнов А.А. Апресян Р.Г. Этика. - М.,2000.
9. Попов Л.А. Этика. - М., 1998.
- 10.Лихачева Л.С. Школа этикета. – Екатеринбург, 1999.